

HENRYK GOLDSZMIT (1878– lub 1879–1942)

- pseudonim: Janusz Korczak
- lekarz, pisarz, pedagog
- rodzice: Józef (znany i zamożny adwokat warszawski) i Cecylia z Gembickich — zasymilowana rodzina żydowska
- wychowany w polskiej obyczajowości i kulturze, w duchu liberalnych idei i pozytywistycznych haseł pracy społecznej
- bankructwo, choroba i śmierć ojca zmusiły go wcześniej do podjęcia pracy — pracując jako korepetytor ukończył gimnazjum i Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego; wiedzę medyczne uzupełnił studiami w klinikach Berlina, Paryża i Londynu
- po powrocie do Warszawy objął posadę lekarza w Szpitalu Dziecięcym im. Bersonów i Baumanów i zaczął praktykować jako lekarz pediatra
- związał się ze środowiskiem postępowych społeczników i naukowców warszawskich, publikował w radykalnym „Głosie” oraz w „Kolcach”
- w 1901 r. wydał swoją pierwszą powieść pt. *Dzieci ulicy* (pod pseudonimem: Janusz Korczak), w 1905 r. ukazał się zbiór jego humoresek (*Koszalki-Opatki*), a rok później nowa powieść (*Dziecko salonu*), które przyniosły mu rozgłos i uznanie
- był społecznikiem — zaangażował się w działalność Czytelni Bezpłatnych, Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności, Towarzystwa Kolonii Letnich, a od 1907 r. związał się z nowo powstałym stowarzyszeniem Pomoc dla Sierot, które podjęło opiekę nad sierotami proletariatu żydowskiego
- pod wpływem wzmagającego się antysemityzmu, solidaryzując się ze środowiskiem żydowskim, zrezygnował z dobrze zapowiadającej się kariery prywatnego lekarza, by w 1911 r. zamieszkać w nowo zbudowanym żydowskim Domu Sierot przy ul. Krochmalnej (jako jego kierownik)
- w 1914 r. został zmobilizowany — na froncie napisał dwutomową pracę o wychowaniu (*Jak kochać dziecko?*), która ukazała się drukiem w 1920 i 1921 r.
- po wojnie wrócił do pracy w Domu Sierot na Krochmalnej (1919), równocześnie zaczął prowadzić sierociniec dla polskich dzieci robotniczych (Nasz Dom) — oba domy były dla niego terenem pracy wychowawczej, a zarazem miejscem obserwacji pisarskich; dzięki nim mógł przedstawić czytelnikom złożony świat odczuć i potrzeb dziecka; opublikował m.in. powieści: *Bankructwo Małego Dżeka* (1926), *Król Maciuś na wyspie bezludnej* (1931), *Kajtuś Czarodziej* (1934); w 1926 r. stworzył „Mały Przegląd” — pismo dla dzieci, pisane i redagowane przez dzieci
- w chwili wybuchu wojny wstąpił do armii, wygłaszał w radiu pogadanki dla dzieci polskich, organizował w zmienionych warunkach życie sierot; jesienią 1940 r. Niemcy przenieśli Dom Sierot do getta

- Dom Sierot, jego wychowalców i wychowawców wysiedlono w pierwszych dniach sierpnia 1942 r. — na czele swych dzieci przeszedł po raz ostatni ulicami Warszawy na tzw. Umschlagplatz, skąd ładowano ludność żydowską do wywózki
- o czasie i miejscu jego stracenia brak danych

Cyt za: H. Morkowicz-Olczakowa, *Goldszmit Henryk, Polski słownik biograficzny*, t. 8, Wrocław–Kraków–Warszawa 1959, s. 213–215